

V razumni družbi bi najboljši bili učitelji

■ **Damjan Kobal** je učitelj na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani. Ukvarja se tudi z izobraževanjem učiteljev in s splošnimi problemi vzgoje.

Legendarni ameriški poslovnež Lee Iaccoca pravi: »V razumni družbi bi najboljši izmed nas bili učitelji,« in nadaljuje, da »je učiteljevanje najplemenitejša človeška dejavnost.«

Kaj se je zgodilo z nami, da smo eno najplemenitejših človeških dejavnosti, to je učiteljevanje, tako razvrednotili? Vse velike kulture in civilizacije so učitelja postavljale ob bok stvarniku in prerokom. Ali v našem odnosu do učitelja odsevata apatija in odsotnost upanja v prihodnost?

*»Kajti to je dežela malikov; za pošastnimi podobami norijo.«
(Jer 50,38)*

Malik in nora podoba sta postala tudi politična korektnost, ki v superlativih govori o vse večji odličnosti, uspešnosti, sodobnosti, napredku in drugih praznih besedah. Pristna in iskrena razprava je redkost. Bivanjska stiska mnogih, tudi in predvsem mladih, se oplaja ob malikovanju napredka, ki je definiran z banalnimi kategorijami udobja in tehničnega napredka. Učitelj večinoma živi ali vegetira v dveh paralelnih svetovih. V prvem se srečuje in ukvarja z resničnimi človeškimi bitji, ki so polna hrepenenja, načrtov, strahov in stisk. Reševati mora resnične človeške dileme, motivirati, postavljati meje, odgovorno ugibati, izzivati, v mladih, samem sebi in sodelavcih iskati najboljše in se spopadati z najslabšim. V drugem, paralelnem, malodane virtualnem svetu, ki postaja resničnost, pa se učitelj dnevno srečuje z na novo ustvarjeno realnostjo, ki jo oblikujejo predpisi, kompetence, pravilniki, evalvacije, prenove, modernizacije in dnevno novi izrazi novoreka, ki poskušajo topoumno opisati in urediti stvarnost. In ker se stvarnost, ki se ne pusti ujeti v banalne

kalupe, ne ujema z virtualnim, politična korektnost v svoji dobronamerni preproščini ignorira vse, kar ni zapisano v almanahih, manifestih in belih knjigah.

V tej dvoličnosti se razrašča moč cenenege egoizma, ki v svoji surovosti niti ne razume in še manj spoštuje ali občuduje kakršno koli veličino, genialnost, simbole ali ideje. Učitelj, ki se dnevno sooča z globokimi človeškimi dilemami, je lahko ob številnih puhlih političnih diskusijah le nemi opazovalec. Problem je seveda v tem, da taka zastonost prihaja iz institucij moči in od tam, od koder naj bi učitelj dobil vzpodbude in navdih. Učitelj je dejansko prepuščen samemu sebi. Od političnih in strokovnih avtoritet niti ne pričakuje več učiteljskih spodbud ali dobrega zgleda. Smo kdaj imeli šolskega ministra, šolskega inšpektorja, šolskega strokovnjaka, ki bi znal učitelje navdihniti? Ki bi znal biti najprej sam dober ali celo izjemno dober učitelj?

Dober učitelj obstaja in se oblikuje v svetu realnih človeških odnosov, znanja in modrosti.

Dobrega učitelja ne odlikuje samo skladnost njegovih besed z dejanji, ampak tudi ali predvsem presežnost idej, misli, izrečenih in zamolčanih pohval, kritik, vprašanj, sugestij, izzivov, želja, čustev, ki preko kompleksne in neulovljive plejade odnosa do sveta in sočloveka navdihuje in vabi. Sposobnega in karizmatičnega učitelja je nemogoče opisati, saj ne ustreza šablonam. Je namreč najbolj bogaboječ človek in obenem največji heretik. V svoji neomajni veri v resnico je namreč tudi v stalnem dvomu, ali se moti. Boji se, da ga je zapeljal hudič.

Dober učitelj združuje modrost in igrivost, odločnost in dvom, čustveno zrelost in ranljivost.

Dober učitelj ne ustreza sodobnim banalnim sistemom evalviranja, ki se neodgovorno izgublajo v partikularnih merjenjih prevoženih kilometrov na konference na vseh koncih sveta, tehtanjih objavljenih knjig in člankov, preštevanju sodelovanja v projektih in količini pridobljenega denarja. Dober učitelj zmore učenca voditi, čeprav ta ni vedel, da si želi priti do neke točke in da to zmore. To je preko lastnih senc in strahov ter preko socialnih in družinskih vzorcev. Dober učitelj bo v učencu obudil upanje in ustvaril motiv. Žalost in tesnoba, ki ga omeujeta, bo razstavil in naredil neudobni. Pričaral bo sanje naporenega vzpona, ki bodo (neuspešnega) učenca dvignile iz obupa in v objem iskanja boljšega. Dober učitelj zmore učenca pripeljati do krajev, ki so se zdeli nedosegljivi. Dober učitelj uspe učenca pripraviti do naporov, ki so se zdeli nemogoči, in obenem do izkušeni srečnega stvarnika lastnih spoznanj. Dober učitelj uspe učenca pripeljati do roba njegovih zmoglosti in čez.

Učiteljevanje je zapleten in nadvse kompleksen proces. Učiteljevanje je predvsem odnos in vpliv, ki ga imamo do sočloveka s svojimi dejanji, mislimi in že s svojim obstojem.

Učiteljevanje je zapleten in nadvse kompleksen proces. Učiteljevanje je predvsem odnos in vpliv, ki ga imamo do sočloveka s svojimi dejanji, mislimi in že s svojim obstojem. Samo veliki ljudje so lahko veliki učitelji. V dobi relativizacije vrednot, v času, ko se zdi ena najpomembnejših vrednot nedefinirano udobje in ko je marsikje znanje že skoraj (topoumno) izenačeno z informacijami, ki jih lahko vsakdo pridobi na internetu, ni čudno, da se je učitelj marsikje znašel v vlogi mešetarja. Tudi zato, ker smo z zapletenim sistemom, ki poskuša opredeliti in determinirati vsako ped učiteljevih dolžnosti in odgovornosti, razprave o učiteljevi vlogi spremenili v kupčevanje. S hitrimi koraki tako dohitevamo nekatere zahodne države, v katerih poklic učitelja

že dolgo ni več ugleden. Med učitelji tako pristanejo prenekateri izmed neuspešnih mešetarjev, tisti nekoliko uspešnejši pa se zavijajo na vplivne položaje ter iz različnih paradržavnih in po imenu strokovnih institucij krojijo usodo učiteljev in izobraževanja. Najboljši dokaz za to so lobisti, ki namesto prepoznavanja presežne vloge učitelja kot vzornika promovirajo kratkoročne potrošniške produkte, najpogosteje oblečene v masko politično korektnega besedičenja o modernosti, tehnološkem vizionarstvu in napredku. Dober učitelj namreč ne govori o napredku, ampak ga poseeblja. Dober učitelj ne povečuje sodobnosti ali tehnologije, ampak sodobnost in napredek gradi na trdnih temeljih minulih spoznanj, ki jih zna plemeniti z novim. Dober učitelj zna graditi novo brez fanatičnega podiranja starega. Podira in zavrača

tisto, kar je slabega v starem in v novem. Prepoznavati in občudovati zna globoka spoznanja, tista iz preteklosti, ki omogočajo trdno prihodnost, in tista sodobna, ki segajo še više. Dober učitelj prepozna in zavrača topoumnost v sebi, v sočloveku, v preteklosti in sodobnosti.

Kaj lahko storimo, da bi nekoč postali družba, v kateri bi bili slabi učitelji dobrodošli med mešetarji in v kateri bi si le najboljše in spreobrnjeni ter ponižni mešetarji prizadevali, da postanejo učitelji?

Verjetno je odgovor zelo preprost. Uspešni ilustrator Hugh MacLeod pravi: »Edini ljudje, ki bi lahko spremenili svet, so tisti, ki to zares želijo. A takih ni prav veliko.«

Ambicije so sodobnega človeka porinile daleč od naravne človeške srčnosti in smisla ter ga zasvojile z ekonomskimi in statusnimi koristmi. Najbrž bi se dileme

izobraževanja lahko rešile čez noč – z iskrenim izpraševanjem vesti in odpovedjo nezasluženim privilegijem (predvsem najrazličnejših državnih strokovnih služb, pa tudi učiteljev).

Učiteljem bi čisto preprosto morali dovoliti, da z učenci iščejo odgovore na vprašanja človečnosti in naravoslovja, ki se začnejo z 'zakaj' in 'kako', namesto da so prisiljeni mešetariti z vprašanji 'za koliko' (denarja, točk, kompetenc, pravilnikov).

Učiteljem bi čisto preprosto morali dovoliti, da z učenci iščejo odgovore na vprašanja človečnosti in naravoslovja, ki se začnejo z 'zakaj' in 'kako', namesto da so prisiljeni mešetariti z vprašanji 'za koliko' (denarja, točk, kompetenc, pravilnikov).

Univerze, ki izobražujejo učitelje, naj bodo učiteljem za zgled ponudijo najboljše, kar premorejo – učitelje, ki so osebnosti, ki bodo učili tako z zgledom kot s posredovano teorijo.

Strokovne, državne in v izobraževanju oblastne institucije naj se predvsem zavedajo, da lahko učitelje usmerjajo zgolj in samo z avtoriteto, ki prihaja iz izkušenj ter znanja in nikakor ne iz moči oblasti. Zato bi bil skrajni čas, da se najodgovornejše državne in strokovne institucije začnejo odgovorno in spoštljivo obnašati do učiteljev. Ljudje, ki nimajo nikakršnih učiteljskih izkušenj, oziroma posamezniki, ki se kot učitelji niso nikoli izkazali ali niti zares preizkusili, bi se morali zavedati, da se učitelji od njih težko naučijo kaj vrednega. Odgovorne institucije bi morale ceniti delo dobrih učiteljev. Kdo so dobri učitelji, vedo vsi, ki to želijo vedeti. Od otrok do staršev. In prav tem dobrim učiteljem bi morali dati besedo. Njim bi morali znati prisluhniti v vseh ključnih vprašanjih izobraževanja. Tako bi kot družba tudi mladim sporočili, da je delo učitelja pomembno in cenjeno. In tako bi za najpomembnejši poklic prihodnosti pridobili najboljše mlade. Oziroma kot pravi Lee Iacocca: »Ni plemenitejšega in zanimivejšega početja, kot je prenašanje spoznanj civilizacije na nove generacije.«

Foto: Marko Hrovat